

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

חנוכה

האהבה והקנאה

עליו. כך, מי שאוהב את ה', לא יכול לסבול את מי שהוא אויב ה'. הוא גם לא סובל שום הפרה של דברי ה'. הוא אינו סובל אנשים שעושים דברים שלא כרצון ה'. זה הסוד האמיתי של הקנאים. קנאי הוא האדם האוהב את ה' עד כדי כך שהוא אינו מסוגל לשתוק כשהוא רואה שמשוהו נעשה בניגוד לרצונו של ה'. וזה לשון ה'מסילת ישרים' (שם): "מי שאוהב שמו יתברך, לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו, חס ושלום, ושיעברו על מצותיו... אותם שמהללים רשע ברשעתו ולא יוכיחו על פניו מומו, הנה הם עוזבי התורה ומניחים אותה שתתחלל, חס ושלום. אך שומריה, המתחזקים להחזיקה, ודאי שיתגרו בה, לא יוכלו להתאפק ולהחריש". מהראוי לזכור הגדרה זו של הקנאים האמיתיים כפי שמלמד ה'מסילת ישרים'. קנאי הוא מי שכואב לו לראות דבר הנעשה נגד רצונו של הקב"ה.

קנאות - גדלות

יש עקרון בהנהגת ה': מי שמתחזק ומתמסר להגן על כבוד ה', הקב"ה מעלהו לגדולה. כי הקב"ה רוצה שדבריו של מי שהוא ירא שמים ישמעו ויתקבלו אצל כולם. על כך אמרו חז"ל בגמ' (ברכות ו:): "כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין". נציין כמה דוגמאות לכך.

"וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רְעָה אֶל אֲבֵיהֶם" (בראשית לז, ב), יוסף, בראותו שאחיו עשו משהו שנראה לו שלא כהוגן, לא היה מסוגל לשתוק, והביא את הדבר לידיעת אביו. משום כך "וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו" (שם ג), הסיבה שאביו אהב אותו יותר מכל אחיו היתה, כי ראה שהבן הזה היה קנאי המשתוקק לקיים את האמת של ה'. "וַעֲשֵׂה לִּי כְתָנֶת פָּסִים" (שם), הוא הכין עבורו בגד מיוחד, בגד מלכותי, להראות שהוא האיש אשר מנהל את המאבק במשפחה להוכיח מה שנכון, הוא זה שמותח ביקורת על מה שאינו בסדר, הוא האיש המגן על דבר ה' - הוא שראוי ללבוש בגד מיוחד, להראות שיש לו הסמכות.

כשנעקוב אחר מסלול חייו של יוסף, נראה שהקב"ה רצה בו תמיד, בזכות התכונה הזו, שהיה קנאי. כשיוסף חלם את חלומו - "וַהֲנֵה תִּסְכְּנֶינָה אֲלֵמֶתֶיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּיִן לְאֲלֹמֶתִי" (שם ז), היה זה לימוד המגלה לנו את מה שהקב"ה ביקש עבור יוסף - שכל בני המשפחה יחשיבוהו למנהיגם. הוא היה אחד הצעירים, כמעט הצעיר ביותר, אבל מפני שהיה כל כך להוט לקיים את רצון ה' במשפחה, לא יכול היה לנוח כשראה משהו שאינו כראוי. על כן גרם הקב"ה לאחים שיתכופפו לו ויכניעו עצמם אליו.

ואכן רואים אנו עד כמה גידל אותו הקב"ה אף בשעה שהוא נמכר למצרים. התורה מספרת שהישמעאלים שהורידוהו למצרים נשאו בכליהם "נְכָאֵת וּצְרִי לְטֹט" - סוגים שונים של בשמים. מדוע מספרת לנו התורה איזה סוג של סחורה הם

הערכה - שמחה

ב'מסילת ישרים' (פ' יט, חלקי החסידות) מובא שלאהבת ה' יש שלושה ענפים: השמחה, הדביקות והקנאה. שמחה פירושה שהאדם מבין ומרגיש באמת את הערכתו העצומה להקב"ה על מתנת החיים, החן והחסד שהעניק לו. אדם שחי עם הרגשה זו באמת, ואפילו במידה מועטה, נמלא אושר פנימי על הקירבה הנפלאה שיש לו לה'. הלא הקב"ה מעניק לו את החיים אשר הוא חי. פעמים, מתוך התבוננותו בכל זה, נעשה האדם המאמין כשיכור מאושר, אך דבר זה תלוי בדרגתו באהבת ה'. הרמב"ם מתאר (פ"י ה"ו מהל' תשובה, כפי שני בראב"ד) את האדם הזה, אשר אהבת ה' בוערת בו עד כדי כך שלעיתים אינו מודע לנעשה סביבו, מכיוון שהוא כל כך מוצף בתחושת אושר עד שאינו יודע בפועל מה קורה לו.

כמובן שהאושר הזה אינו אלא מודד קטן מאוד לאהבת ה', אבל חשוב לדעת שמי שאינו מרוצה מהישגיו בחיים, עליו לחשוף בעצמו שחסר לו באהבת ה'. מי שאוהב את ה' אינו יכול להיות בדיכאון, אינו יכול לחוש מושפל, ואינו יכול להתייאש. זה לא אומר שכאשר אדם אוהב את ה', הוא לא מודע למה שעדיין חסר לו בחייו, ובוודאי שהוא שואף עוד להשיג דרגות שלמות גבוהות יותר, אבל בהחלט יש בו תחושת שמחה.

הזכירה - דבקות

דביקות היא כאשר דעתו של האדם מחוברת תמיד למחשבת ה' בעולם. אדם שאוהב את כספו, חושב תמיד על רכושו, בתת מודע שלו הוא סופר בכל רגע כמה מאות אלפים יש לו כאן וכמה בתים יש לו שם. עם המחשבה הזו הוא ער וישן ועימה הוא מתייחס לכל סביבתו. רכושו הוא ה'מחשבה העיקרית' של מוחו לכל דבר וענין שהוא חווה ומתחבר אליו בחייו. דוגמא אחרת, אמא המגדלת את ילדיה, את כל חוויות חייה היא תופסת מתוך יחס ומחשבה כלפיהם. כך גם כשאדם אוהב את ה' יתברך, בכל חוויה שהוא חווה, תמיד הוא חושב על הקב"ה ומהרהר בדברי תורתו, וככתוב "אֵילַת אֲהָבִים וַיַּעֲלֵת חַן, דְּדִיקָה יְרוֹן בְּכָל עֵת, בְּאֲהָבָתָהּ תִּשְׁגָּה תְּמִיד" (משלי ה, ט). על פי זה תוכל לבחון את עצמך היכן אתה עומד באהבת ה' - שים לב באיזו תדירות אתה מזכיר לעצמך את הקב"ה, זה סימן עד כמה אתה באמת אוהב את ה'.

הכאב - קנאה

מכאן נגיע אל הענף השלישי: הקנאה. קנאה היא כאשר כוחותיו של האדם מתרגשים ונסערים כל אימת שהם נתקלים בדבר שקשור ונוגע לכבוד ה' - ובעת שיש איזו פגיעה בכבוד ה' הם נמשכים בכל המרץ ועוז להגן ואף להלחם כנגד זה. לו היה מישהו מדבר בגנותו של אביך, היית מתקומם נגדו ונרתע לאחוריק. אתה אוהב את אביך ואינך מוכן לשמוע שום ביקורת

קשוט ביתך

אנו חייבים לקחת על עצמנו את משימת-החיים של קישוט ביתנו בחוויות של כמה שיותר ארועים קדושים וחגיגות של תורה, ככל יכולתנו: פסח, שבועות, סוכות, פורים, חנוכה, ט"ו בשבט, ל"ג בעומר, ואפילו אסרו חג וראש חודש; כך נוכל ליצור בבית אווירה של עבודת ה' בשמחה, ונהפוך אותו למקום של אושר ושל אורח חיים נעלה של תורה. לבית היהודי האמיתי יש כח משיכה רב עוצמה, אשר מחובתנו להגבירו ככל שנוכל. זו השבועה שנשבעו ישראל בשעת קריעת ים סוף: "זֶה אֱלֵי וְאֶנְוָהוּ" (שמות טו, ב) ודרשו חז"ל: "התנאה לפניו במצות" (שבת קלג:). התורה היא היופי האמיתי, וכל יופי חיצוני שנעניק לה, לא די בו לעומת מה שהיא ראויה לו באמת.

המלכות - קנאות

בתורה (דברים יז, טו) נצטוונו: "שׁוֹם תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ". עליך למנות לך מלך. פירושו של דבר, שבהגיע העת של "וְאָמַרְתָּ: אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ" - כשתבוא העת ותבקשו למנות עליכם מלך, אזי "שׁוֹם תְּשִׁים". לא "תְּשִׁים" אלא "שׁוֹם תְּשִׁים", בגמרא (כתובות יז). מובא, שכפל הלשון הוא על מנת להדגיש שצריך אתה למנות אותו עליך, שתהא אימתו עליך: פחד, יראת המלך צריכה להיות עליך. מצווה מיוחדת היא, להתיירא ממלך ישראל. והסיבה לסמכות גדולה זו היא משום שהמלך היה זה שממריץ ואוכף את העם לקיים את חוקי התורה. זה תפקידו של המלך. "מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ" - המלך שומר שהארץ תנהג בצדק (משלי כט, ד). המשמעות היא, שהמלך היה זה שאכף את התורה על כל העם.

מאחר שליוסף היתה התכונה הזו, להיות מסור כל כולו למען ה', זכה שבט אפרים, בנו של יוסף, בהמשך הדורות לסמכות מיוחדת מהקב"ה. במשך קרוב לארבע מאות שנה שלטו בני אפרים בעם ישראל כולו. רבים אינם יודעים זאת, אולם יהושע היה משבט אפרים, הוא קיבל את השלטון ממשה רבנו, וכך המשיכו בני אפרים להנהיג את העם על פי השיטה של סבם, לפיה עליך לשמור כל מצוה שבתורה, קלה כחמורה, בלא לסטות אף לא סטייה קלה ביותר.

זו הסיבה שמשכן ה' הוצב בתחילה בשילה, בחלקו של אפרים. קרוב לארבע מאות שנה שלטו צאצאי אפרים בארץ ישראל, מכיוון שרוחו של יוסף הצדיק עדיין הייתה בחיים בשבט ההוא. מאוחר יותר החלו בני אפרים להידרדר וכבר לא שמרו את דרכי אבותיהם. מאות שנים חלפו, ורוח ה' נתעצמה בקרב שבטים אחרים, והם הצליחו להתעלות יותר מבני שבט אפרים. על כן ראה הקב"ה שהגיע הזמן ליטול את המלוכה מאפרים. בתחילה הוא נתן אותה באופן זמני לשבט בנימין. לאחר מכן, כשנוכח לראות שיש טוב מהם, בחר ה' בשבט יהודה, בדוד עבדו.

דוד המלך היה קנאי אמיתי שנלחם למען ה'. זו הסיבה שמלכות בית דוד נבחרה לנצח. כאשר עלה דוד לכס המלכות, כל לבו היה בבחינת "דָּוִד עֲבָדִי" - דוד היה משרת ה'. את הכל לא עשה אלא על מנת לשרת את ה'. לאחר מות דוד, מלך שלמה בנו אחריו, אבל לאחר פטירתו של שלמה נתעלה ירבעם בן נבט, במפתיע, מתוך שבט אפרים. מה קרה לאחר שנים רבות כל כך שבני אפרים שבו והגיעו לידיעת הציבור בצורה כה בולטת?

הובילו? לכאורה, חשוב לדעת רק שהורידו את יוסף למצרים, אך התורה מדייקת לומר לנו שהם נשאו בכליהם תבלינים ריחניים על מנת להודיענו שבדרך, כשהורידו את יוסף, הוא היה מוקף בבשמים שונים שהריחו טוב. הנסיעה ארכה זמן רב, ובהגיעו מצרימה הוא היה ספוג בריח ניחוח נפלא. כעת, כשעמד למכירה על הדוכן בו נמכרים עבדים, עברו אנשים והריחו את הריח הנעים שאפף את יוסף, הם התרשמו לטובה, ואחד השרים הנכבדים שבמצרים קנה אותו.

בבית אדונו נהיה יוסף למנהל ולראש, איש אשר על פיו ישק כל דבר בבית. בהמשך, לאחר שהושלך לבית הסוהר, ראה אותו מפקד הכלא וחשב: "האיש הזה צריך להיות אחראי על הכל כאן". זה דבר מדהים. הקב"ה רצה שאפילו בתוך ההסתרה הזו, ימשיך יוסף להיות האיש שמצייתים לדבריו. עד שבהמשך הסיר פרעה את טבעתו והניחה על אצבעו של יוסף. מה שיש לנו ללמוד מכל זה, הוא ההנהגה של הקב"ה עם אותם אנשים שהוא סומך עליהם שיהיו שליחים נאמנים לקיים את דבר ה' בעולם, הוא מעלה אותם לגדולה ולסמכות בעולם.

ומה אמר פרעה? פרעה חוקק חוק הראוי לציון. דבר כזה לא ארע מעולם לשום מנהיג יהודי. לדבריו, "וּבְלִעְדֶיךָ", ללא אישור, "לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם" - אף אחד במדינה כולה לא יהא רשאי להרים את ידו או את כף רגלו ללא רשותך. נשאל את עצמנו, האם למשה רבנו היה כח כזה? הלא קנח דיבר כנגד משה רבנו. כמובן שהוא נענש - אבל הוא דיבר. אחרים, "וילנו" - התלוננו. האם מישהו התלונן כנגד יוסף במצרים? איש לא עשה כדבר הזה. כל מה שיכלו לעשות היה להקשיב ליוסף - לא להגיב, כיוון שפרעה אמר. זהו אפוא סיפור מופלא המלמדנו כיצד העניק הקב"ה ליוסף גדולה ומלכות, שררה ושלטון.

ומה עשה יוסף עם הכח העצום הזה? יוסף היה למלך הראשון והגדול ביותר ששלט אי פעם בקרב העם היהודי. יוסף משל בעמנו קרוב לשמונים שנה. לא היה מלך שהיה זמן כה רב בתפקיד כמו יוסף. כל כלל ישראל היו במצרים. היו אז מיליוני יהודים. "וירבו ויעצמו מאד" - וכולם צייתו לאדם אחד, והאיש הזה היה יוסף. כל כך פחדו מפניו, עד שכל דבר קטן שעשו נעשה על פי רצונו של יוסף כל עוד הוא היה בחיים. הכוח הזה ניתן לו רק מחמת סיבה אחת - מכיוון שיוסף היה קנאי. הוא היה אדם שקיבל את דברי ה' ללא עוררין.

מלכות יוסף הכנה לקבלת התורה

ועלינו לדעת, שזו היתה ההכנה וההקדמה לקבלת התורה. כאשר היה יוסף בבית אביו, התבונן באחיו כדי לבחון אם הכל נעשה כשורה או שמא נעשה משהו שלא כראוי. זו הייתה ההכנה למתן תורה, מכיוון שאותן שנים ארוכות שבהן היו ישראל נתונים תחת עינו הפקוחה של יוסף, הכשירו את בני ישראל להיות מדקדקים במצוות וזהירים בכל קוצו של יוד, בדבר הקטן ביותר, כי יוסף היה שם לב ומעיר להם. הוא לא סבל שום סטייה ממה שנכון וראוי לעשות.

"אֶת הָאֱלֹקִים אֲנִי יָרָא" (בראשית מב, יח), זה היה המוטו [העיקרון והקו המנחה] של יוסף: "אני ירא מאלוקים". הוא התכוון לכך באמת ובתמים. לפיכך, לאחר שאנשים חיו תחת הנהגתו של יוסף, הם קיבלו בהשראתו הכנה לחיות תחת עול התורה שה' נתן, לאחר מכן. זו האמת לאמיתה. כל סיפורו של יוסף הוא היסוד האמיתי לקבלת התורה.

מסובב במצוות

פעם, בשעת מסיבת חנוכה שהתקיימה במשפחה, אמר, שבאמת אין דעתו נוחה ממסיבות וחגיגות, כי כרוכים הם בהרבה בזבז זמן, אבל הלא כתוב "הבו לה' מִשְׁפָּחוֹת עֲמִים הֲבו לַה' כְּבוֹד וְעֹז. הֲבו לַה' כְּבוֹד שְׁמוֹ" (תהלים צו, ז-ח) והיינו שיש ציווי למשפחות העמים להתאסף ולתת כבוד לה'. האחריות לחיובי המשפחה מוטלת על ראש המשפחה, וכראש המשפחה אין הוא רוצה שתהיה טענה כלפיו: הייתכן שמשפחות עמים מצווים בזה, ומשפחה בישראל לא תעשה כן? כיון שכך, הבה נדבר בענייני כבוד ה'. בהזדמנות אחרת, במסיבת חנוכה עם בני משפחתו, אמר, לאחר זמן רב: בשעה זו שעברה עלינו כאן, ייתכן שכמה מכם הסיחו את הדעת מהקב"ה, ואם ח"ו היה כאן הסח הדעת, במה שונים אנו מסתם אסיפה משפחתית של גויים? והמשיך והוסיף: החשבתם על המצוות הרבות שאתם מקיימים במסיבה זו, כגון מלוה דמלכה, כיבוד הורים, חסד, הכרת הטוב, קידוש שם שמים, ועוד מצוות? וסיים ואמר, שלא הסיח דעתו מהקב"ה אף לא לרגע אחד.

מתתיהו", מה שארע "בימים ההם", הוא זכרון והוראת דרך לעם ישראל לנצח נצחים.

וכך מדור לדור. בדורנו היו יראי ה' וגדולי ישראל, ביניהם רבי אהרן קוטלר זצ"ל, רבי יואל טייטלבוים זצ"ל ועוד, אשר קמו ומחו, התריעו ועשו את הנדרש לכבוד ה' אף כאשר הדבר לא היה כל כך פופולארי [מקובל]... והקב"ה הביא לכך שהם ומעשיהם ייזכרו לעד. זה העניין של "ברית שלום" שהקב"ה כרת עמם בזכות מדה זו.

המניע לקנאות

אכן, עם זאת, קנאי אמיתי אמור לשאול ולבחון את עצמו ללא הרף: מדוע אתה קנאי לזה ואין אתה מקנא לזה? לפעמים יש מניעים אישיים הגורמים לאדם לפעול, ללא הכוונה האמיתית שהקב"ה רוצה מהקנאי.

הנה במעשה הידוע של פילגש בגבעה, יצאו כלל ישראל למלחמה של צדיקים בגלל פשע שבוצע. ודבר מדהים ארע: הם לא ניצחו במלחמה. הגמרא (סנהדרין קג:) שואלת מדוע זה קרה? ומסבירה, לפי שהיתה טענה כנגדם. במרחק לא רב מהמקום בו נעשה הפשע, הוצב פסל מיכה, ולמרות שהפסל הוא הוצב שם לכבוד ה', היה הדבר אסור על פי דין, שהרי התורה הקדושה אסרה לעשות כל פסל או דמות, גם אם לכבוד ה'. הפסל הוא הוצב שם, במקום ההוא, למשך תקופה ארוכה, לזמן רב, בלא שמישהו ימחה. איש לא פצה פיו. כיון שכך, אמר ה': מדוע גיליתם התלהבות ומרץ כזה במלחמתכם נגד אותו רשע, בה בעת שמעולם לא עלה בדעתכם לנקוט פעולה כל שהיא כנגד המקום בו הוצב פסל מיכה? מוכנים אתם כעת לסכן את חייכם במלחמה על הפשע של פילגש בגבעה, אם כך כיצד לא עשיתם מאומה על מנת לבער מהעולם את הפסל? בגלל זה נפלו במלחמה ההיא עשרות אלפים מישראל. היה זה משום שהקב"ה מצא פגם ופסול בקנאות שלהם.

אף כך כאשר האדם קנאי לדבר מסויים, ער וועט אפגעקאכט' - הוא הופך להיות כל כך מעורב ומסובב בדברים מסויימים, בה בשעה שדברים אחרים אינם מפריעים לו כלל. כיון שכך, אומר עליו הקב"ה: "הלזה ייקרא קנאי? דברים אחרים שאתה רואה אך הינך מוכן לעבור עליהם בשתיקה?

התשובה היא, לפי שירבעם בן נבט מחה בשלמה המלך על כך שנשא לאשה גיורת, בת פרעה. ירבעם בן נבט אמר: לא זו הדרך הראוייה למלך ישראל, לשאת לו נשים נכריות. אמנם הן התגיירו אך הן לא היו פְּנוֹת. בימים ההם היה זה דבר מסוכן לדבר כנגד מלך או למחות בו לאיש לא היתה תעוזה לעשות כן. ואולם ירבעם אסף אלף איש וערך מחאה פומבית כנגד שלמה המלך, בעודו בחיים. הוא היה קנאי. לאחר מכן, כדי להציל את חייו, הוצרך ירבעם להימלט מצרימה.

שלח הקב"ה את הנביא אחיה השילוני לירבעם לומר לו: "אתה נבחר לגדולה. כיוון שקינאת את קנאת ה', אגדל אותך". הנביא הושע אומר: "כְּדַבֵּר אֶפְרַיִם רְתַת נֶשֶׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל". כאשר אפרים, הוא ירבעם, "דַּבֵּר אֶפְרַיִם רְתַת" - כשדיבר בכעס, "נֶשֶׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל" - הוא התעלה (יג, א). אמר לו אז הקב"ה: "הנני נותן לך שררה ושלטון על חלק מהעם". בדרך זו הצליח ירבעם ליצור קרע בעשרת השבטים, הפריד בינם לבין מלכות יהודה, והפך למלך עליהם.

לכל זה לא זכה ירבעם בן נבט אלא בזכות מדת הקנאות שהיה בו. הוא היה אהב את דבר ה' במידה כה רבה, שהקב"ה בחר בו והעניק לו את השררה והשלטון. ואולם הקב"ה מנסה אפילו את הצדיק הגדול ביותר כל עוד הוא חי, על כן ניסה הקב"ה את ירבעם, והוא נכשל בנסיונות שהועמד בהם, על כן הועבר מהמלוכה. כשירבעם חרג מהעקרון הקודם שלו לקנא לדבר ה', איבד את המלוכה.

מי לה' אלי!

זו גם הסיבה לכך שה' גידל ורומם את שבט לוי. בְּעֵת הַהוּא הִבְדִּיל ה' אֶת שִׁבְט הַלְוִי" (דברים י, ח). ומה היתה העת ההיא? בזמן חטא העגל, קרא משה רבנו: "מִי לַה' אֵלִי!" מי לה' אלי - מי שאוהב את ה' - יבוא אלי! פירושו של דבר, שבאהבתו לה' הוא מוכן לנקוט בפעולה נמרצת ונחרצת ביותר. לא הכל היו מוכנים לכך. הם פחדו. ברגע שאתה מצטרף למשה רבנו, מי יודע מה יהא עליך לעשות, יתכן שתצטרך להרוג את אחיך. אבל בני שבט הלוי, שנאמר בהם "וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי", נאספו כולם ואמרו: "הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִי, וְאֵת אָחִיו לֹא הִכִּיר וְאֵת בְּנָיו לֹא יָדַע" (דברים לג, ט). ללויים לא היה אכפת: קרובי משפחה או לא קרובי משפחה - כל מי שנטל חלק בחטא העגל חייב מיתה. עליהם אמר הקב"ה: "כזה שבט, בני שבט אשר חושבים רק עליי, ראויים שאגדלם ואנשאם". והגדולה הזו היא הן בעולם הזה והן בעולם הבא.

גם פינחס, בראותו את מעשיו של זמרי, אמר: אין כאן אדם שיהרגו ויהרג על ידי... כיון שראה פינחס שאין אדם מישראל עושה כלום, מיד עמד מתוך סנהדרין שלו ולקח את הרומח בידו והרג את זמרי (ירושלמי סנהדרין נב.), והקב"ה אמר: משום כך "הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם" (במדבר כה, יב). בשכר זאת נתעלה פינחס לכהונת עולם.

ידוע לכל שמעשה הנס של חנוכה נעשה אך ורק בזכות מעשה אחד של קנאות. בעת ההיא היו רבים אשר כעסו והתמרמו על מעשיהם הרעים של המתיוונים ואף על פי כן לא נקטו בשום עשייה. לעומתם, קם אבל מתתיהו ולחם כנגדם בעוז. הוא הרג את אותו מומר שהלך להקריב בפרהסיא קרבן לע"ז, והכריז בגלוי על מרד ביוונים. עד סוף ימיו הוצרך מתתיהו להסתתר במערות ולחם בהם בכל כוחו. מסירות נפש זו של מתתיהו היא דוגמא ומופת עבורנו. מה שהיה "בימי

זקניך ויאמרו לך

כאשר למדו במסכת "שבת" פרק שני, את הסוגיא דחנוכה. שם נאמר בגמרא: "מאי חנוכה, דתנו רבנן" וכו', קם רבנו ואמר: "מפני מה כתוב 'דתנו רבנן'? אלא, ללמדנו שאם רוצה אדם לדעת דבר מה - יהא מה שיהיה - אפילו בנושאים של דברי ימות העולם, עליו לשאול על כך את רבנן. בכל דבר חייבים לקבל את דעתם של תלמידי החכמים! על אודות השואה - שאלו את הרבנים. על כל המתרחש באמריקה - שאלו את רבנן..."

מפינחס. פינחס היה אדם גדול מאוד, אין ספק. אבל אהרן הכהן השיג יותר מפינחס בכך שקירב את הבריות לתורה. זה הוא קנאי אמיתי! הקב"ה רצה שמפינחס ילמדו מה צריך לעשות גם כאשר הדבר מאוד לא פופולארי. וכאשר אתה עושה משהו שקשה לך לעשות - מפינחס אתה למד שאתה עושה זאת באופן הנכון, שאין אתה עושה כך אלא מגודל אהבת ה' שיש בך. עם זאת, המוֹדֵל [הדוגמה] האמיתי לדעת מה הוא רצונו של הקב"ה, הריהו אהרן הכהן.

מעתה נבוא להבין, שתפקידו של הקנאי אינו רק לכעוס ולהכניע את האויבים או להשמידם ולכלותם. עיקר תפקידו הוא בידועו שדבר ה' צריך לכבוש את העולם, לגלות את מלכותו ית' בעולם. על כן, אם ביכולתך לגרום לדבר ה' לנצח באמצעים אחרים ואתה נוקט בהם, זה הסימן האמיתי של הקנאי. זה הסימן לאהבת ה'. זו היא הקנאות שהיא אחד משלושת הענפים של אהבת ה'.

אהובי ה'!

עוד עלינו לדעת, כי כל ענייני הקנאות, התוכחה והביקורת שיש בתורה כלפי המעשים שנעשו על ידי ישראל, לא הובאו אלא דווקא על שום שלמותו המופלאה של עם ישראל. פעם היה לי ויכוח עם מישהו בבית הכנסת. האדם ההוא לא יכול היה לשאת את הדברים שאמרת, שהקב"ה אהב מאוד את בני דור המדבר וקרא להם "אהובים וידידים". כאשר הננו מתארים את יוצאי מצרים, אנו אומרים עליהם: "על זאת שִׁבְחוּ אֱהוּבִים... וְנִתְּנוּ יְדִידִים". אך האדם ההוא היה רגיל למה שלמד ב'חדר', שהתורה מפרטת את חטאיהם של יוצאי מצרים, ועל כך נוכל להוסיף שגם לאחר שזכו להיכנס לארץ ישראל, מה קרה בימי יהושע והנביאים? כל הזמן חטאו, פעם אחר פעם. כל הנביאים נשאו עלינו דברי ביקורת ותוכחה.

אומות העולם יאמרו על כך: אין הכי נמי, זה מה שאכן ארע, בסופו של דבר - הקב"ה מאס בנו והשליכנו מעל פניו. זה מה שהם אומרים. ואולם הנבואה האחרונה היא שהקדוש ברוך הוא עדיין אוהב אותנו ועתיד הוא לשלוח לנו את אליהו הנביא: "הִנֵּה אֶנְכִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלִיָּה הַגִּבְיָא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא". אליהו יוציאנו מהגלות ויחזירנו אליו ית': "וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹתַי עַל בְּנֵי וְלָב בְּנֵי עַל אֲבוֹתָם" (מלאכי ג, כג-כד), או אז יתחדשו ימינו כקדם. לאורך כל התנ"ך נאמר שוב ושוב מה יהיה באחרית הימים. הסוף יהיה שנחזור - לא לרומא, שם נמצא האפיפיור. לא נחזור לווינגטון - שם הבית הלבן. לא! הסוף יהיה שכולנו נשוב לירושלים. ה' אומר זאת במפורש: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם" (מיכה ד, ב). באחרית הימים תהא בירת העולם - לא פריז, אף לא לונדון - כי אם ירושלים. אין ספק שהעתיד שייך לנו. כל מה שיש כרגע,

חייבת להיות סיבה כל שהיא לכך שאתה כה נלהב!" על כן זו היא קנאות פסולה. אבל קנאי של אמת, הקב"ה בוודאי תומך בו ומעריך אותו.

הנצחון האמיתי

כד אתינא להכא, מאחר שעוסקים אנו בעניין זה, נבאר פן חשוב עד מאוד בנושא זה. מהראוי להבין: מה היא מטרתה של קנאות? האם היא על מנת לרסק את האויב שלך? האם מדובר במלחמה על מנת לחסל אותו?

לא ולא. מטרתה של הקנאות היא שדבר ה' וציוויו יתקיימו בעולם. אדרבה, אם אפשר לכבוש את האויב שלך ולהביא לך שהוא יהפוך ליהודי ירא שמים, הרי זה עדיף. על כן, קודם שתצא למלחמה, עליך לבדוק אם יש באפשרותך להשפיע עליו בדרכי נועם וקירוב, שמא תוכל לרכוש לו את הספרים הנכונים ולשגרם אליו. אחרי ככלות הכל, אנשים בורים הם, שאינם יודעים מאומה. מעולם לא שמעו רעיונות וערכים תורניים של ממש. ישנם ספרי הגות והשקפה מעוררי השראה. כיום מתפרסמים כל כך ספרים ומאמרים נפלאים, בלשון הקדש ובאנגלית, שעשויים לשנות אותם ולחולל מהפך של ממש בדעותיהם ובהנהגותיהם. האם מעולם לא ניסית דרך זו, אף לא פעם אחת?

קנאות אמיתית היא כשהינך משתדל להפיץ את דבר ה' בעולם, להאיר את העולם ביידישקייט [ביהדות]. זו היא הקנאות. כאן רואים אנו הבנה חדשה במושג 'קנאות': קנאות היא לְנַצֵּחַ בְּקֶרֶב של ה'. באופן כללי ניתן לומר, שכאשר יש לך אויב, הניצחון הגדול ביותר שיוכל להיות לך לכשיעלה בידך לקרבו אליך ולהביאו לְצַדֵּךְ. במקום לתקוף את האויב ולגרום לו ליפול, אמור לו כמה מילים של קירוב וחיבה ובכך ניצחתו, שכבר אינו אויב לך. על כך אמר החכם מכל אדם "אם רָעַב שֶׁנֶּאֱכַלְהוּ לֶחֶם, וְאִם צָמָא הִשְׁקֵהוּ מַיִם" (משלי כה, כא). לכאורה ייפלא: וכי זו הדרך להתמודד עם אויב, לתת לו לחם ומים? כן, "כִּי גִחְלִים אֶתָּה חֲתָה עַל רֵאשׁוֹ, וְהָ יִשְׁלַם לְךָ" (שם כב). מְקַרֵב העמים קמים עלינו אויבים רבים. אילו היה באפשרותנו ליטול גחלים בוערות ולהניחן על ראשם, היה זה טוב מאד. אין כל שאלה על כך. אבל אצל אחינו, בני ישראל, לגביהם ישנן דרכים אחרות לעשות זאת. יכול להניח בפניהם "גחלים" לווהטות של קירבה, חום ואהבה, חביבות ונימוס, ובכך להשפיע עליהם. אם עלה בידך "לנצחם" ולכבוש את לבם, הרי זו ההצלחה הגדולה ביותר שתוכל להשיג. ההצלחה האמיתית של הקנאי היא, כשיעלה בידו לְשַׁנּוֹת את אויבו מן הקצה אל הקצה, לחולל בו מהפך, לגרום לו להיות חבר שלך, אוהב תורה. לזאת ייקרא קנאי אמיתי.

ידוע לי שישנם קנאים שלא יאהבו את הרעיון הזה. כסבורים הם, שפירושה של קנאות היא אך ורק דרך המלחמה. אך האמינו לי, אם פינחס יכול היה יכול לדבר עם זמרי ולנסות לקרבו והיה שומע לו, היה זה הדבר הנפלא ביותר. אלא, שפינחס ידע שדבר כזה לא יקרה. זמרי לא יהיה מוכן להקשיב לו [עייין עוד רש"י במדבר טז, יב: "שהיה משה מחזר אחריהם (קרח דתן ואבירם) להשלימם בדברי שלום" ולא קיבלו ממנו].

אגלה לכם סוד קטן: אהרן הכהן היה קנאי גדול, אף יותר מפינחס. ואולם, אהרן הכהן מעולם לא הרג מישהו. הוא היה איש שלום ודיבר דברי שלום לכולם. הוא היה אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. הוא היה קנאי אמיתי. ואהרן היה גדול

בסדר איתו, זה התועלת הגדולה ביותר שתוכל להיות לו אי פעם. "נחפשה" - עלינו לעשות זאת בעצמנו, אלא שהננו עצלנים מכדי לגלות בעצמנו פגמים. משום כך, הקדוש ברוך הוא מסייע. לכן הוא שלח את הנביאים על מנת שיוכיחונו ויאמרו מה לא בסדר איתנו. הם מדברים איתנו על החסרונות שלנו, וכתוצאה מכך הננו מזדככים ונעשים הטובים ביותר מבין כל העמים. הקב"ה לא שלח שום נביא אל הגויים לומר להם להשתפר, הם חיים בחושך ובאפילה ואינם יודעים ולא כלום אודות דרכי ה'. רק לעם ישראל הוא שלח נביאים להוכיחם, משום שה' בחר בהם ללמדם כיצד עליהם להשתלם יותר.

וכך, הלימוד הגדול של חנוכה הוא, שהאנשים שהרעו לנו ביותר היו המתיוונים. הם אלה שהתאהבו בתרבות היוונית והביטו בבוז ובזלזול באחיהם היהודים. הם אלה שמצאו פגם בעם שלהם. הם לגלו עליהם ומתחו עליהם ביקורת. ימי החנוכה מלמדים אותנו את הלימוד החשוב הזה, שעלינו להתאהב בעם ישראל - וזה לא רק את מה שאנחנו היום, היום, ברוך ה', הננו רואים צניעות, הננו רואים מסירות נפש לתורה ולקיום המצוות. ברוך ה'! אבל לא די בכך. עם ישראל הוא רק אותם הנמצאים עמנו היום. עם ישראל היינו כל ההיסטוריה של עם ישראל, אבותינו ואמותינו, הסבים והסבתות שלנו.

הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

אומרים "רשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך"
מה מיוחד בנצחון של עוסקי תורתך?

תשובה:

כשאנו אומרים 'רבים ביד מעטים' אנו מודים על נס על-טבעי, בדרכי מהלכי המלחמה הידועים בעולם, במלחמות שהתקיימו בין שתי צבאות לא היה כזה דבר, שבמלחמה עמד מצד אחד צבא גדול וחזק מאד, ומהצד השני עמד קומץ אנשים שלא היה להם צבא בכלל, והצבא הגדול הזה נוצח ונהדף ביד אנשים מעטים שלחמו בהם. אבל כשאנו אומרים 'זדים ביד עוסקי תורתך' אנו מודים על הנצחון הרוחני האדיר של התורה הקדושה על חכמה המסולפת של היוונים, נצחון הקדושה על הטומאה, ומוסיפים הודאה מיוחדת לזה שהנצחון היה על ידי צדיקים. זה שרשעים ששלטו ביד רמה, וביזו את עבודת ה' בבית המקדש ואת מעלת התורה הקדושה וקדושת עם ישראל, הובסו וסולקו מבית המקדש מירושלים ומארץ ישראל הוא שמחה גדולה. אבל כשנצחון כזה להחזיר את כל העם לעבודת ה' בקדושה ובטהרה, נעשה על ידי צדיקים - כהנים שעובדים את ה' בבית המקדש, ומלמדים תורה את העם, התופעה של הצלחת הצדיקים להדוף את הרשעים, זהו קידוש השם אדיר!

הצלחת הצדיקים להכניע את הרשעים ולהרחיב את גבולות הקדושה היא קידוש ה'. גם כאשר רשע הולך ברחוב והוא נופל מת זו טובה גדולה: הגמ' אומרת "רשע אבד מן העולם, טובה באה לעולם, שנא' ובאבוד רשעים רָנָה" (סנהדרין קיג:) - ברוך ה' כן ירבו! אבל כשהצדיק הצליח לבטל את הרשע מהעולם זה כבר ענין של קידוש ה'. רשעים ביד צדיקים - זו שמחה מיוחדת.

אף הוא שלנו. אין כל מקום לפקפק בכך: זה שייך לנו! הקדוש ברוך הוא נתן דברו שהוא אתנו לנצח: "כִּי הָהָרִים יְמוֹשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תְּמוֹטְיָנָה, וְחִסְדֵי מֵאֲתָךְ לֹא יְמוֹשׁ, וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תְמוּט. אָמַר מֶרְחֵמְךָ ה'" (ישעיה נד, י). האם יכולים הרים להיעלם? האם ייתכן שהשמים ייפלו? אף כך תהא אהבתי ודבקתי בעם ישראל לנצח נצחים.

ידיעה זו שהנני חושף כעת בפניכם, חשובה עד מאוד. ישנו מלאך שנקרא "היצר הרע". תפקידו להטעות את הבריות. אחד התפקידים החשובים ביותר של היצר הרע הוא לגרום ליהודים להמעיט בערכם, לא להחשיב את עצמם. הגע עצמך, אחת ההצלחות הגדולות ביותר של יצר הרע היא לגרום ליהודים להחשיב את עצמם פחות ממה שהם באמת. זו אחת הטעויות הגדולות ביותר ואחד החטאים הקשים ביותר שיהודי עלול להיכשל בהם, כאשר ימעיט בערך עצמו ולא יחשוב טוב על עצמו. כאשר אין אנו מחשיבים את ישראל כמרוממים ונעלים על כל האומות, זו אחת הטעויות הגדולות ביותר. זה אחד החטאים הגרועים מכל. דוד המלך אמר: "וּמִי כְעִמָּךְ כִּישׁוֹרְאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ" (שמואל ב, ז, כג): מי כמו עם ישראל, עם אחד בעולם. אף אחד אינו יכול להשתוות לנו, שהרי עם קדוש הננו, עם סגולה.

עם קרובו

עולמות רבים ברא הקב"ה. בחללו של עולם ישנם מיליוני כוכבים כגודל כדור הארץ שלנו או גדולים ממנו בהרבה. ובכל זאת, יש רק תורה אחת. התורה האחת שה' נתן, מדברת אך ורק על העולם הזה. מה לגבי מיליארדי העולמות האחרים? אגב אורחא, התורה אכן מזכירה אותם, ואת הכוכבים. התורה פותחת בסיפור הבריאה, במה שנברא והתחדש בעולם הקטן הזה - עולמנו. מילדות הורגלנו ברעיון הזה ועל כן אנו מקבלים זאת כדבר פשוט, אלא שזה ממש לא כל כך פשוט. מדוע התרכז הכל בכדור הארץ הזה? אם נתבונן מעט, נוכל להבין את הסיבה - כי התורה כולה מדברת רק על עם ישראל - אומה קטנה אחת והיא מרכז העניינים של העולם כולו. היו מדינות ענק בעת העתיקה, אימפריות רבות עוצמה. "יִפְתָּ אֱלֹקִים לְיִפְתָּ" (בראשית ט, כז) - ה' נתן שלטון נרחב ליפת. הוא משל על פני כל אירופה, על רובן של יבשות אסיה, צפון ודרום אמריקה - בכל מקום. תמיד היו אומות גדולות בימי קדם, ובכל זאת, כשנעייין בתורה ניוכח שהקב"ה מעוניין אך ורק באומה אחת - עם ישראל.

אל נא תחשוב שזה רק משום שהתורה היא "תורה יהודית", על כן היא עוסקת ביהודים בלבד. לא כן, אין זו "תורה יהודית". זו "תורה של ה'". ה' לא יצר תורה אִירִית או תורה יוונית בה הוא מדבר על אומות אחרות. רק תורה אחת ועם אחד. ייתכן שקשה הדבר לקבלו, אולם כך פני הדברים: הקדוש ברוך הוא, עם המרחב העצום העומד לרשותו, "רוכב בערבות": יש כל כך הרבה עולמות, מיליוני עולמות גדולים ועצומים, ובכל זאת מחשבותיו כל הזמן רק על הכדור הקטן הזה. ולא על האדמה אשר בו, אלא רק על האנשים החיים בו. ולא על כל האנשים החיים בו, אלא אך ורק על עם ישראל! הקב"ה אינו חדל מלחשוב עלינו, ורק עלינו.

דווקא בְּשֵׁל השלמות שלנו, הצביעו התורה והנביאים תמיד על כשלונותינו, על חטאינו ועל חסרונותינו. שכאשר אדם מתוודע לפגמי האופי שלו, לחסרונות שלו, ומבין מה לא